

УДК 378.046-021.68:80 (477.7)
DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi53.453>

Жорова І. Я.^{*},
orcid.org/0000-0003-4304-4962
Вишневська Я. А.^{*},
orcid.org/0000-0003-3703-4119

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У статті здійснено дослідження професійного розвитку керівників закладів загальної середньої освіти в умовах глобалізаційних процесів згідно з сучасними вимогами освітньої галузі. З'ясовано, що в умовах глобальних соціально-економічних змін керівники закладів загальної середньої освіти є ключовими суб'єктами в забезпеченні якісної освіти учнівської молоді. Розглянуто важливість професійного розвитку керівників закладів загальної середньої освіти для забезпечення якості шкільної освіти. Здійснено аналіз вимог до професійної підготовки та рівня розвитку компетентностей директорів шкіл, у ході якого з'ясовано, що в Україні для кандидата на посаду директора школи на законодавчому рівні не закріплено наявності спеціальної менеджерської освіти, що компенсується можливістю поглибити менеджерські знання в умовах післядипломної освіти або здобути освіту з освітнього менеджменту на магістерському рівні вищої освіти за спеціальністю 073 Менеджмент. Актуалізоване питання якісного забезпечення закладів освіти підготовленими освітніми менеджерами, здатними успішно й ефективно виконувати управлінські функції в умовах глобальних змін у суспільстві, вирішується засобами їхньої післядипломної освіти. Обґрунтовано, що затверджений професійний стандарт «Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти» зумовлює потребу розвитку та вдосконалення в директорів шкіл професійних компетентностей, що передбачає потребу в постійному пошуку та впровадженні сучасних та актуальних форм і методів їх професійного розвитку. Окреслено напрямки професійного розвитку керівника закладу загальної середньої освіти в системі сучасної післядипломної педагогічної освіти.

Ключові слова: глобалізація, післядипломна освіта, підвищення кваліфікації, професійний розвиток, директор школи, керівник закладу загальної середньої освіти.

Постановка проблеми. Сучасні українські євроінтеграційні прагнення, посилені процесами глобалізації, спричинили глибоке реформування освітньої галузі. Одним з основних напрямків розвитку системи загальної середньої освіти стала автономія шкіл і демократизація системи управління ними. Це неминуче детермінує питання підвищення рівня управлінського професіоналізму керівників загальноосвітніх закладів.

Актуалізація проблеми розвитку професіоналізму керівних педагогічних кадрів зумовлена динамічними змінами в системі загальної середньої освіти. Нестабільність спричиняє потребу в пошуку та оновленні знань і вмінь керівників закладів загальної середньої освіти, що зумовлює набуття ними нових професійних компетентностей.

У своєму дисертаційному дослідженні В. Мельник наголошує, що управління закладами освіти вимагає чіткого усвідомлення керівниками потреби неперервного професійного зростання, підвищення управлінської кваліфікації й ефективного оволодіння провідними та інноваційними знаннями з педагогічної науки, психології, філософії, культурології, соціології, права, фінансів, менеджменту та інших наук, а також практичного освоєння нових форм і методів управлінської діяльності. Усе це вимагає своєю чергою неперервного розвитку їх професійної компетентності [4].

^{*}© Жорова І. Я.

^{*}© Вишневська Я. А.

Аналіз досліджень. Здійснений аналіз науково-педагогічної літератури свідчить про те, що вченими вже розглядалися питання впливу цивілізаційних зрушень на розвиток освіти. Серед них можна виділити таких українських вчених, як О. Гришнова, І. Каленюк, О. Куклін, В. Куценко, В. Новіков, Л. Паращенко, М. Холявко, Л. Цимбал, Л. Яременко. Над питаннями підвищення кваліфікації керівних та педагогічних кадрів працювали Є. Березняк, В. Бондар, В. Гриньова, Л. Даниленко, Г. Єльнікова, Н. Жук, І. Зязюн, О. Нікітін, Н. Коломінський, Л. Карамушка, А. Кудрявцева, В. Маслов, Т. Сорочан, А. Серняк, Д. Швець та ін.

Зацікавленість науки проблемами професійного розвитку керівних педагогічних кадрів в умовах глобалізації, на нашу думку, зумовлена потребами забезпечення закладів загальної середньої освіти високопрофесійними управлінцями. Однак для підвищення ефективності вищої та післядипломної освіти управлінських кадрів потрібно докладніше визначити вплив процесів глобалізації, які зокрема визначають вектори професійного розвитку керівників загальноосвітніх закладів.

Мета статті полягає в аналізі особливостей професійного розвитку керівників закладів загальної середньої освіти України в умовах глобалізації.

Виклад основного матеріалу. Глобальний обмін знаннями, навичками, інтелектуальними та трудовими ресурсами висуває вимоги до глобалізації освітньої сфери, що надає можливість кожному на високому рівні опанувати конкурентоспроможними знаннями та вміннями, які потрібні для вирішення завдань у різних професійних сферах.

На всесвітньому форумі з питань освіти (2015 р.), що відбувся під егідою ЮНЕСКО, де визначалися цілі розвитку освіти до 2030 року, було наголошено на потребі активного глобального та регіонального розвитку неперервної освіти педагогічних кадрів. Зазначена вимога, зокрема, стосується й керівників шкіл, оскільки вони здійснюють управлінсько-організаційний супровід забезпечення якості освіти населення, адже від рівня їх професіоналізму значною мірою залежить забезпечення якості освіти в школі [3].

«Рамки професіоналізму» керівників шкіл та вчителів, визначені індикаторами TALIS (Teaching and Learning International Survey – Міжнародне дослідження з питань викладання та навчання), акцентують на тому, що ця професія має ґрунтуватися на:

- базі загальних і спеціальних знань та навичок, стандартів доступу до професії, розвитку конкретних навичок у попередній підготовці, а також підвищенні кваліфікації;
- статусі та репутації професії, які зафіксовані в етичних стандартах, робочих правилах (конкурентні структури, винагороди нарівні з професійними еталонами та можливості кар'єрного зростання);
- рівноправному контролю, що спирається на професійні спільноти, які надають можливості для співпраці та зворотного зв'язку з колегами для зміцнення професійної практики та колективної ідентичності професії;
- відповідальності, автономії та лідерстві, якими керівники шкіл користуються у своїй повсякденній роботі для ухвалення рішень і застосування експертних оцінок, а також для інформування під час розроблення політики на всіх рівнях системи;
- престижі та суспільній цінності професії [8].

Отже, успішне виконання керівником закладу загальної середньої освіти покладених на нього завдань, обов'язків та функцій безпосередньо пов'язане з оволодінням ним знаннями та практичними навичками в різних сферах діяльності (педагогічної, економічної, управлінської, інформаційної, контрольно-ревізійної, комунікативної тощо), а також зі здатністю поєднувати під час ухвалення управлінських рішень особистісні та професійні якості.

Беззаперечним є той факт, що професіоналізм керівника насамперед пов'язаний зі здатністю успішно виконувати передбачені посадою управлінські функції відповідно до розвинених професійних компетентностей. Зазначене визначає потребу проведення

на основі компетентнісного підходу спеціальної менеджерської підготовки керівника закладу загальної середньої освіти.

Рівень розвитку професійних компетентностей впливає на готовність і прагнення особи використовувати свій потенціал у вигляді набутих знань, умінь, досвіду та особистісних якостей для ефективної діяльності в певній галузі, що є складною інтегральною характеристикою особистості, здатністю розв'язувати проблеми та завдання, що виникають у реальному житті, у різних галузях діяльності, користуючись знаннями та досвідом відповідно до набутої системи цінностей [7, с. 80].

До кола таких особистісних та індивідуальних особливостей, на думку Г. Чередніченка, входять загальні та спеціальні якості людини, потрібні для здійснення професійної діяльності, які полягають у набутому впродовж життя комплексі знань, навичок та умінь, а також професійного та життєвого досвіду, що визначає його готовність до реалізації професійної діяльності [5].

Усе вищевикладене вказує на те, що сучасними глобалізаційними пріоритетами в післядипломній педагогічній освіті керівників закладів загальної середньої освіти є надання можливості їм набувати нових знань і вмінь світового освітнього досвіду управління закладами освіти та асимілювати набуті знання й уміння до своєї практичної професійної управлінської діяльності.

Таким чином, процеси глобалізації освіти та післядипломна освіта керівників закладів загальної середньої освіти взаємопов'язані спільною метою навчання й виховання учнівської молоді, що здатна до самовдосконалення, самовиховання та самореалізації в суспільстві та згодом стане конкурентоспроможною на світовому ринку праці, готовою до викликів сьогодення. Для успішної реалізації цієї мети в системі післядипломної педагогічної освіти управлінських педагогічних кадрів потрібно розвивати насамперед: знання й навички, що включають як загальні, так і спеціальні управлінські знання, соціальну та культурну поінформованість, інтелектуальні та творчі можливості виконання професійних завдань, обґрунтованість та автономію в ухваленні рішень, лідерство та комунікативність, адаптивність до змін, упровадження інновацій в освіті.

Професійний розвиток керівника закладу загальної середньої освіти в системі післядипломної освіти в умовах глобалізаційних процесів залежить від компетентнісного підходу до складання та реалізації програм підвищення кваліфікації, сфокусованих на формуванні та вдосконаленні професійних компетентностей, визначених у нормативно-правових актах і національних стандартах України.

При цьому, як йдеться в дослідженні TALIS 2018 року, у багатьох системах освіти висуваються значні вимоги до керівників шкіл, від яких очікується не лише управління школою, а й створення умов щодо покращення викладання та навчання. До таких умов належать стратегічне планування роботою школи, сприяння та залучення вчителів до їхнього професійного розвитку, взаємодія з учнями та їхніми батьками з питань успішності та орієнтації учнів, включення школи до широкої мережі шкіл місцевих громад [8].

Нині з об'єктивних причин, пов'язаних спочатку з пандемією Covid19, а надалі зі здійсненням широкомасштабної російської військової агресії проти України, виникли прогалини в навчанні молоді. Як зазначається в дослідженні ОЕСР «Політики на наслідки війни в Україні», органи управління освітою мають всебічно сприяти педагогічним працівникам у забезпеченні їх можливостей до професійного розвитку з метою повноцінного відновлення навчання, особливо в тих умовах, коли впроваджуються нові підходи до освітнього процесу, з використанням конкретних навичок педагогів (наприклад, соціально-емоційних навичок або психосоціальної підтримки), що вимагає коригувань у сфері диференціації навчання. Для реалізації освітньої політики з підтримки доступу педагогів до програм підвищення кваліфікації та участі в них можуть використовуватись цифрові освітні технології, що також можуть бути

використані для визнання навичок педагогів, набутих під час підвищення кваліфікації в онлайн або в гібридних форматах навчання під час війни. Отже, на думку ОЕСР, онлайн-курси або змішані заходи професійного розвитку можуть бути частиною рішення для підтримки представників педагогічної спільноти в реалізації стратегій відновлення навчання [9].

Розширені вимоги до керівників шкіл передбачають наявність у них як педагогічної освіти, так і спеціальної менеджерської підготовки. Так, у низці розвинених держав світу існують вимоги до наявності управлінської освіти для призначення керівників закладів освіти.

Водночас у деяких європейських країнах, де така спеціальна підготовка для кандидата на посаду керівника школи не є обов'язковою, також здійснюється робота з підготовки кадрового резерву керівного складу для шкіл.

Україна не входить до переліку держав, де до кандидата на посаду директора школи висуваються кваліфікаційні вимоги щодо обов'язкової спеціальної менеджерської підготовки. Проте українська система загальної середньої освіти в сучасних умовах вимагає від керівника закладу освіти застосування комплексу професійних компетентностей, пов'язаних із практичним виконанням функцій з управління діяльністю педагогічним колективом, стратегічного планування, ухвалення управлінських рішень, володіння інформаційно-комп'ютерними технологіями, економічною, фінансовою грамотністю, критичним мисленням, а також аналітичними й комунікативними здібностями тощо.

Управлінська діяльність керівника закладу загальної середньої освіти набуває оновленого змісту в ракурсі ухваленого в січні 2020 року Верховною Радою України нового Закону України «Про повну загальну середню освіту», в якому визначено статус та повноваження керівника, кваліфікаційні вимоги та порядок обрання на посаду. Так, згідно з цим Законом керівник закладу загальної середньої освіти зобов'язаний вільно володіти державною мовою, мати вищу освіту не нижче за ступінь магістра, трирічний стаж педагогічної чи науково-педагогічної діяльності, організаторські якості, бути переможцем конкурсного відбору [2].

Реалізуючи положення цього Закону щодо оновленого підходу до управління закладом освіти відповідно до Оперативного плану Міністерства освіти і науки України (від 06 січня 2021 року № 30), Міністерство економіки України 17 вересня 2021 року затвердило та внесло до державного реєстру професійних стандартів «Професійний стандарт професії «Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти». Цей Стандарт визначає перелік загальних та професійних компетентностей щодо трудових функцій керівника закладу загальної середньої освіти та має професійну особистісну орієнтацію розвитку його професіоналізму. Це зумовлює пріоритетний напрямок розвитку післядипломної освіти керівників шкіл – формування у них необхідних знань, умінь, навичок відповідно до виділених професійних компетентностей [6].

Попри те, що в Україні до директора школи на законодавчому рівні не висуваються вимоги щодо наявності спеціальної управлінської освіти, в останні десятиліття в українській вищій освіті спостерігається тенденція до отримання ним спеціальної менеджерської освіти. Так, згідно з даними сайту «Єдиної державної електронної бази з питань освіти» за останні три роки (2020-2022 рр.) установами вищої освіти України розміщувались конкурсні пропозиції щодо набору студентів за спеціальністю 073 Менеджмент, за освітньо-професійними програмами підготовки магістра «Управління закладом освіти», «Управління навчальним закладом», «Освітній менеджмент» тощо [1].

Водночас провідними вищими навчальними закладами України в галузі післядипломної освіти педагогічних кадрів проводиться систематична робота щодо підвищення кваліфікації керівників шкіл із використанням широкого спектра форм і методів, передових інформаційно-комунікаційних технологій освіти та самоосвіти.

Це сприяє формуванню та поглибленню в педагогічних управлінців нової системи знань, яка допоможе їм взаємодіяти з педагогічним колективом та учнями з більш високим ступенем ефективності.

Глобалізація як процес світової економічної, політичної, культурної та освітньої інтеграції впливає на систему неперервної освіти. Післядипломна освіта в комплексі з мультикультурним усвідомленням дає можливість інтегрувати у практичну діяльність закладів освіти провідні позитивні ідеї та досвід освітніх систем різних суспільств. При цьому досягається ефективність форм і методів організації освітнього процесу в підготовці конкурентоспроможної на світовому ринку праці особистості.

Розглянувши глобалізаційний вплив на систему освіти управлінців, сутність компетентнісного підходу до післядипломної освіти, можемо говорити про те, що рівень професійного розвитку керівника загальноосвітнього закладу залежить від сукупності педагогічних і спеціальних (управлінських) знань, умінь, навичок, життєвого досвіду, професійних та особистісних якостей ефективного керівництва школою та забезпечення успішного навчання молоді в умовах глобалізації світової спільноти. У зв'язку з цим можемо окреслити провідні ланки професійного розвитку освітнього менеджера в системі післядипломної педагогічної освіти, орієнтація на які сприятиме забезпеченню належного рівня професіоналізму:

- дослідження та виділення особистісних і професійних якостей, професійних компетентностей, актуальних для сучасного керівника закладу загальної середньої освіти, для їх подальшого розвитку й удосконалення під час післядипломної освіти;

- формування Soft Skills керівників шкіл, навичок соціально-психологічної підтримки, STEM-освіта;

- запровадження в сучасній післядипломній освіті новітніх форм і методів навчання, наповнення її змістом із професійно значущими для управлінської діяльності керівника закладу загальної середньої освіти темами.

Висновки. У результаті проведеного дослідження встановлено, що в умовах глобальних соціально-економічних змін керівники закладів загальної середньої освіти є ключовими суб'єктами в забезпеченні якісної освіти учнівської молоді. Тому до професійної підготовки та розвитку професійних компетентностей таких керівників висуваються розширені вимоги. Незважаючи на те, що в Україні для кандидата на посаду директора школи на законодавчому рівні не закріплено наявності спеціальної менеджерської освіти, зазначене компенсується можливістю поглибити його менеджерські знання в умовах післядипломної освіти або здобути освіту з освітнього менеджменту на магістерському рівні вищої освіти. Ураховуючи, що основне завдання з професійного розвитку директорів шкіл покладено на систему післядипломної освіти, актуальним є питання якісного забезпечення закладів освіти підготовленими освітніми менеджерами, здатними успішно й ефективно виконувати управлінські функції в умовах глобальних змін у суспільстві, що вирішується засобами їхньої післядипломної освіти. Створений на сучасному етапі професійний стандарт «Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти» зумовлює потребу розвитку та вдосконалення в директорів шкіл професійних компетентностей, що передбачає потребу в постійному пошуку та впровадженні сучасних й актуальних форм і методів їх професійного розвитку. Це і становить перспективу подальшого наукового пошуку.

Список використаних джерел:

1. Єдина державна електронна база з питань освіти URL: <https://info.edbo.gov.ua>
2. Закон України «Про повне загальне середнє освіту» 16 січня 2020 року № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#n540>
3. Інчхонська декларація та ЦУР 4 – Освіта 2030: Рамкова програма дій щодо здійснення мети 4 у галузі сталого розвитку URL: <https://gcedclearinghouse.org/sites/default/files/resources/245656r.pdf>.

4. Мельник В. К. Підвищення управлінської кваліфікації керівника загальноосвітнього навчального закладу в системі післядипломної педагогічної освіти: дис. ... канд. пед. наук. К., 2003.
5. Навчання професійного іншомовного спілкування студентів: монографія / [Г. А. Чередніченко, Л. В. Вікторова, Л. Ю. Шапран, Л. І. Куниця]. К.: Інкос-Видавництво, 2013. 464 с.
6. Професійний стандарт Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти Наказ Міністерства економіки України від 17.09.2021 № 568-21 URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2021/09/22/Nakaz-568-zatverdzh.standartu.keriv.22.09.pdf>
7. Сидорчук Н. Г. Порівняльний аналіз зрозуміти «компетенція» та «компетентність» як складних психолого-педагогічних феноменів. *Проблеми освіти: збірник наукових праць*. Вінниця-Київ, 2015. С. 78–81.
8. OECD Multilingual Summaries TALIS 2018 Results Teachers and School Leaders як Lifelong Learners. URL: www.oecd-ilibrary.org/sites/1d0bc92a-en/1/2/2/index.html?itemId=/content/publication/1d0bc92a-en&csp=1418ec5a16ddb9919c5bc207=
9. Recovering lost learning opportunities in Ukraine: Key education policy strategies Working Paper English 21 Apr 2023 OECD Pages: 13 in OECD Policy Responses on the Impacts of the War in Ukraine URL: <https://www.oecd.org/ukraine-hub/policy-responses/recovering-lost-learning-opportunities-in-ukraine-key-education-policy-strategies-c10085eb/>

References:

1. Yedyna derzhavna elektronna baza z pytan osvity [The Unified State Electronic Database in Education]. Retrieved from <https://info.edbo.gov.ua> [in Ukrainian].
2. On Complete General Secondary Education. Law of Ukraine dated January 16, 2020, No. 463-IX. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#n540> [in Ukrainian].
3. Inchkhonska deklaratsiia ta TsUR 4 – Osvita 2030: Ramkova prohrama dii shchodo zdiisnennia mety 4 u haluzi staloho rozvytku [The Incheon Declaration and SDG 4 – Education 2030: Framework for Action on Sustainable Development Goal 4]. Retrieved from <https://gcedclearinghouse.org/sites/default/files/resources/245656r.pdf> [in Ukrainian].
4. Melnyk, V. K. (2003). *Pidvyshchennia upravlinskoi kvalifikatsii kerivnyka zahalnoosvitnoho navchalnoho zakladu v systemi pislidyplomnoi pedahohichnoi osvity* [Improving managerial skills of the head of a secondary school in the system of postgraduate pedagogical education]. (Candidate's thesis). Central Institute of Postgraduate Education of Academy of Educational Sciences of Ukraine. Kyiv [in Ukrainian].
5. Cherednichenko, H. A., Viktorova, L. V., Shapran, L. Yu., & Kunytsia, L. I. (2013). *Navchannia profesiinoho inshomovnoho spilkuvannia studentiv* [Teaching professional foreign language communication of students]. Kyiv: Inkos-Vydavnytstvo [in Ukrainian].
6. *Profesiinyi standart* [Professional standard]. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2021/09/22/Nakaz-568-zatverdzh.standartu.keriv.22.09.pdf> [in Ukrainian].
7. Sydorchuk, N. H. (2015). *Porivnialnyi analiz poniat «kompetentsiia» ta «kompetentnist» yak skladnykh psykhologo-pedahohichnykh fenomeniv* [Comparative analysis of the concepts of "competence" and "competency" as complex psychological and pedagogical phenomena]. *Problemy osvity*, 78 – 81 [in Ukrainian].
8. OECD Multilingual Summaries TALIS 2018 Results Teachers and School Leaders as Lifelong Learners. Retrieved from www.oecd-ilibrary.org/sites/1d0bc92a-en/1/2/2/index.html?itemId=/content/publication/1d0bc92a-en&csp=1418ec5a16ddb9919c5bc207486a271c&itemIGO=oecd&itemContentType=book [in English].
9. Recovering lost learning opportunities in Ukraine: Key education policy strategies Working Paper English 21 Apr 2023 OECD Pages: 13 in OECD Policy Responses on the Impacts of the War in Ukraine. Retrieved from <https://www.oecd.org/ukraine-hub/policy-responses/recovering-lost-learning-opportunities-in-ukraine-key-education-policy-strategies-c10085eb/> [in English].

Zhorova I. Ya.,
 orcid.org/0000-0003-4304-4962
 Vishnevskaya Ya. A.,
 orcid.org/0000-0003-3703-4119

PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF MODERN MANAGERS OF INSTITUTIONS OF GENERAL SECONDARY EDUCATION OF UKRAINE IN CONDITIONS OF GLOBALIZATION

This article studies the professional development of modern heads of institutions of general secondary education in conditions of globalization processes in accordance with the modern requirements of the educational field. It is clear that the world trends in the functioning of postgraduate education of teachers, including school principals. It was established that in the context of global socio-economic changes, heads of institutions of general secondary education are key figures in ensuring the quality education of the younger generation. The importance of professional development of heads of institutions of general secondary education to ensure the quality of school education is considered. The analysis of the requirements for professional training and the level of development of competencies of school principals was carried out during which it was found out that in Ukraine for a candidate for the post of school director, the presence of special management education is not fixed at the legislative level, which is compensated by the opportunity to deepen management knowledge in postgraduate education or to get education in educational management at the master's level of higher education in the specialty (073) Management. The issue of quality provision of educational institutions by trained educational managers can successfully and effectively perform managerial functions in the context of global changes in society, which is solved by the means of their postgraduate education. It is substantiated that the approved professional standard "Head (Director) of a general secondary education institution" determines the need for the development and improvement of professional competencies among the directors of schools, which implies the need for constant search and implementation of modern and relevant forms and methods of their professional development. The directions of professional development of the head of the institution of general secondary education in the system of modern postgraduate pedagogical education are outlined.

Key words: globalization, postgraduate education, advanced training, professional development, school director, head of the institution of general secondary education.

Дата надходження статті: 11.04.2023 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Данилюк С. С.

УДК 37.013.78

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi53.433>

Кузьменко В. В.*,
 orcid.org/0000-0002-5424-8234

ЧОРНОМОРСЬКИЙ РЕГІОН: ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКОЇ ОСВІТИ

Стаття репрезентує окремі аспекти військової освіти країн Чорноморського регіону, зокрема в умовах воєнної агресії з боку РФ як наслідку «заморожених конфліктів». Наголошено на геополітичній та стратегічній ролі регіону в сучасних умовах для світової стабільності та безпеки. Окреслено певні позиції окремих унормувальних документів, які регламентують співпрацю країн Чорноморського регіону, що впливають на систему підготовки фахівців вищої кваліфікації. Виокремлено роль і значущість Туреччини й Румунії задля забезпечення стабільності та безпеки в регіоні.

*© Кузьменко В. В.